

ks. Bogdan Zbroja

 <https://orcid.org/0000-0002-9125-3913>
bogdan.zbroja@upjp2.edu.pl

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
 <https://ror.org/0583g9182>

Święta Faustyna Kowalska jako prekursorka Soboru Watykańskiego II. Studium teologiczno-biblijne

 <https://doi.org/10.15633/ps.29306>

Ks. Bogdan Zbroja — dr hab., profesor Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, biblista, teolog, autor opracowań egzegetycznych i teologicznych ze Starego i Nowego Testamentu. Członek Stowarzyszenia Biblistów Polskich i Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Krakowie.

Article history • Received: 8 May 2025 • Accepted: 20 Jun 2025 • Published: 17 Sep 2025

ISSN 1428-5673 (print) • **ISSN** 2391-6575 (online) • Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Abstrakt

Święta Faustyna Kowalska jako prekursora Soboru Watykańskiego II. Studium teologiczno-biblijne

Artykuł prezentuje teologiczno-biblijną analizę „Dzienniczka” św. Faustyny Kowalskiej jako profetycznej zapowiedzi kluczowych idei Soboru Watykańskiego II. Badanie łączy egzegezę wybranych wersetów Pisma Świętego (Mt 5, 7; J 3, 16; Ef 2, 4; Mt 28, 19; J 6, 51) z analizą wybranych dokumentów soborowych. Ukazuje, w jaki sposób mistyczne wizje Faustyny znajdują biblijne zakorzenienie i współbrzmia z duchem *aggiornamento*. Artykuł podkreśla praktyczny wymiar egzegezy jako narzędzia odnowy teologii i duszpasterstwa.

Słowa kluczowe: Faustyna Kowalska, Sobór Watykański II, miłosierdzie Boże, powołanie do świętości, duchowość eucharystyczna, laikat, ekumenizm, egzegeza biblijna

Abstract

Saint Faustina Kowalska as a precursor of the Second Vatican Council. A theological and Biblical study

The article presents a theological and biblical analysis of Saint Faustina Kowalska's „Diary” as a prophetic anticipation of the key themes of the Second Vatican Council. It combines exegesis of selected Scripture passages (Mt 5:7; Jn 3:16; Eph 2:4; Mt 28:19; Jn 6:51) with an examination of conciliar documents. The paper shows how Faustina's mystical visions are biblically grounded and harmonize with the spirit of *aggiornamento*. It emphasizes the practical role of exegesis as a means of renewing theology and pastoral ministry.

Keywords: Saint Faustina Kowalska, Second Vatican Council, Divine Mercy, call to holiness, Eucharistic spirituality, laity, ecumenism, biblical exegesis

Od czasu ogłoszenia encykliki *Dives in misericordia*¹ recepcja duchowości św. Faustyny weszła w etap głębokiego rozwoju. Prekursorstwo, w rozumieniu hermeneutyki Soboru Watykańskiego II, oznacza zatem nie tyle uprzednie formułowanie doktryny, ile intuicyjne rozpoznanie tego, co Duch Święty miał objawić Kościołowi w czasie soborowego *aggiornamento*. W tym kluczu św. Faustyna jest przykładem prorockiego odczytania miłosierdzia jako centrum ekonomii zbawienia, zanim oficjalne Magisterium podjęło temat w dokumentach soborowych i posoborowych.

Sobór Watykański II (1962–1965) stanowił przełomowy moment redefinicji tożsamości Kościoła oraz jego relacji z kulturą i światem. Jego dokumenty wprowadziły nową retorykę miłosierdzia, wspólnoty, dialogu i uczestnictwa, którą – w mistycznej formie – zapowiedziała św. siostra Faustyna Kowalska (1905–1938). Święta Faustyna, pisząc *Dzienniczek*² na wyraźne polecenie Jezusa, głębiej wniknęła w zamysł Ewangelii, którą w sposób dojrzały i uwspółcześniony odczytali ojcowie Soboru, otwarci na światło Ducha Świętego.

W konstytucji *Gaudium et spes* soborowi ojcowie podkreślili, że „Chrystus [...] objawił, że Bóg jest miłością”³, akcentując miłosierdzie jako fundament relacji Boga z człowiekiem. Święta Faustyna pisała: „Z miłości dla was oddałem wszelkie kary, które sprawiedliwość Ojca mojego słusznie wymierza”⁴, co odzwierciedla soborową reorientację chrystologii i soteriologii wokół miłości oraz przebaczenia⁵.

Z perspektywy historii dogmatów przesunięcie akcentu z zastraszania na miłosierdzie, z ekskluzywizmu na inkluzywizm, z instytucji na wspólnotę znalazło mistyczne echo w doświadczeniu św. Faustyny, które uprzedziło soborowy model Kościoła jako Ludu Bożego⁶. Kościół, który ukazała św. Faustyna, jest wspólnotą serca, promieniującym

¹ Jan Paweł II, Encyklika *Dives in misericordia*, 30.11.1980.

² F. Kowalska, *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej*, Kraków 2015.

³ Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 38; por. Sobór Watykański II, Konstytucja *Gaudium et spes*, 22.

⁴ F. Kowalska, *Dzienniczek*, 570. Por. A. Witko, *Święta Faustyna i miłosierdzie Boże*, Kraków 2020, s. 45–49.

⁵ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 11.

⁶ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 9.

miłosierdziem, otwartym na grzesznika (Łk 15, 17)⁷, zatroskanym o świat (Mt 28, 19)⁸, ubogim duchem (Mt 5, 3)⁹ i karmiącym się Eucharystią (J 6, 51)¹⁰.

W przemówieniu inauguracyjnym Jan XXIII nawoływał, aby Kościół „posługiwał się lekarstwem miłosierdzia zamiast oręża surowości”¹¹. Te słowa, choć późniejsze, mają swoje duchowe korzenie w objawieniach św. Faustyny: „Nie znajdzie ludzkość uspokojenia, dopóki się nie zwróci z ufnością do miłosierdzia mojego” (Dzienniczek, 300).

Duchowość Faustyny stanowi ważne wyzwanie i inspirację dla hermeneutyki Soboru, ponieważ ukazuje osobową relację z Chrystusem (por. Flp 3, 8)¹², zjednoczoną z troską o grzeszników i Kościół. Jej mistyczne dialogi z Chrystusem, wizje i wezwania do modlitwy za grzeszników odpowiadają soborowej potrzebie odnowy duchowości osobistej i powszechnej¹³. Pobożność eucharystyczna, praktyka adoracji, szacunek dla sakramentu pojednania oraz codzienna kontemplacja słowa Bożego uprzedzały postulaty soborowe, które wzywały wiernych do czynnego uczestnictwa w liturgii i sakramentach¹⁴.

Dzienniczek ukazuje też aktualność misji Kościoła jako świadka miłosierdzia wobec świata pogrążonego w cierpieniu i niepokoju. Wizje św. Faustyny, w których dostrzega udrękę ludzkości i wzywa do modlitwy oraz ofiary za grzeszników (Dzienniczek, 965), odzwierciedlają eschatologiczną i misyjną świadomość soborową. Duchowość ta nie była jedynie

7 Por. J. Nolland, Luke 9:21–18:34, Dallas 1993, s. 767–791 (Word Biblical Commentary, 35 B).

8 Por. A. Paciorek, Ewangelia według świętego Mateusza. Rozdziały 14–28. Wstęp przekład z oryginału komentarz, Częstochowa 2017, s. 493–496 (Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament, I/2).

9 Por. W. Chrostowski, Błogosławieni ubodzy w duchu. Wprowadzenie do lektury Mt 5, 3, „Verbum Vitae” 6 (2004), s. 51–68.

10 Por. M. Rosik, Ja jestem chlebem żywym. Egzegeza J 6, 51–58, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 12 (2004), s. 77–89.

11 Por. Jan XXIII, Gaudet Mater Ecclesiae, 11.10.1962, https://www.vatican.va/content/john-xxiii/it/speeches/1962/documents/hf_j-xxiii_spe_19621011_opening-council.html (20.01.2025).

12 Por. G. F. Hawthorne, R. P. Martin, Philippians, Nashville 2004, s. 190–192 (Word Biblical Commentary, 43).

13 Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej Sacrosanctum Concilium, 14.

14 Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej Sacrosanctum Concilium, 11, 14.

zakonna, lecz ma charakter uniwersalny i jest skierowana do każdego chrześcijanina.

Sięgając do dokumentów soborowych, Dzienniczka św. Faustyny oraz tekstów Pisma Świętego, dokonamy analizy ich zasadniczego przesłania, podkreślając zbieżność w duchu nieskończonej miłości Boga do człowieka – miłości, która przebacza w miłosierdziu, uświęca w liturgii i modlitwie oraz daje niezłomną nadzieję w cierpieniach i przeciwnościach. Skupimy się nade wszystko na obrazie odwiecznej miłości, którą Bóg okazuje wszystkim ludziom. Dostrzeżemy uniwersalizm darów Bożych oraz wezwanie każdego człowieka do świętości w realizowaniu swego życiowego powołania. Badania tych tekstów źródłowych wykazują bowiem logiczną spójność w prezentacji Bożej miłości – zapisanej w Biblii, przypomnianej przez św. Faustynę i ogłoszonej przez ostatni Sobór.

Święta Faustyna jawi się zatem nie tylko jako mistyczka, lecz także jako teolog *serca*. W jej zapiskach doświadczenie duchowe łączy się z odczytaniem przekazu Objawienia: Pisma Świętego i Tradycji. Jej orędzie może być rozumiane jako „teologia praktyczna”, czyli mądrość życia Ewangelią w konkretnych realiach historii.

1. Miłosierdzie jako hermeneutyka Soboru

Miłosierdzie Boże staje się dla św. Faustyny nie tylko tematem pobożności, lecz także pryzmatem interpretacyjnym dla całej rzeczywistości teologicznej i eklezjalnej. W jej Dzienniczku pojawia się jako klucz do zrozumienia zarówno historii zbawienia, jak i misji współczesnego Kościoła: „Miłosierdzie moje jest tak wielkie, że przez całą wieczność nie zgłębi go żaden umysł, ani ludzki, ani anielski” (Dzienniczek, 699).

Dokument końcowy Soboru, konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes* (art. 22)¹⁵, nazywa Chrystusa „objawieniem ojcowskiej miłości” i kluczem do interpretacji tajemnicy człowieka. Ujęcie to współbrzmi z przytaczanym wyżej werselem z Dzienniczka: „Nie znajdzie ludzkość uspokojenia, dopóki się nie zwróci do miłosierdzia mojego” (300). Rozwinięcie tej paraleli prowadzi do tezy, że miłosierdzie jest zarazem

¹⁵ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*, 22.

hermeneutyką Objawienia. Jan Paweł II w orędziu na XI Światowy Dzień Młodzieży (1996) podkreślił, iż miłosierdzie stanowi „rdzeń chrześcijańskiej nadziei”¹⁶. Tym samym papież osadził objawienia św. Faustyny w głównym nurcie recepcji soborowej, wskazując, że fragmenty Dzienniczka (300–301) antycypują antropologiczne spojrzenie Vaticanum II, koncentrujące teologię Kościoła na człowieku (*Lumen gentium*, 8).

Sobór Watykański II, szczególnie w deklaracji o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich *Nostra aetate*, przedstawia Boga jako źródło miłości i miłosierdzia wobec ludzkości: „Jest więc zadaniem Kościoła nauczającego głosić krzyż Chrystusowy jako znak zwróconej ku wszystkim miłości Boga i jako źródło wszelkiej łaski” (4)¹⁷. To ujęcie współbrzmi z wizją św. Faustyny, w której Bóg nie jest odległym sędzią, lecz Ojcem miłosiernym, „czekającym z otwartymi ramionami” (*Dzienniczek*, 1485)¹⁸.

Miłosierdzie nie tylko uzasadnia postawę Kościoła wobec świata, ale również definiuje jego istotę. Jak pisze św. Faustyna: „Miłosierdzie jest największym przymiotem Boga”¹⁹. Choć na pierwszy rzut oka może to wydać się nieco dewocyjne, stwierdzenie to odzwierciedla głęboką intuicję teologiczną, zgodną z tradycją ojców Kościoła oraz współczesną soteriologią. W refleksji nad Bożym miłosierdziem jako centrum objawienia i życia chrześcijańskiego św. Faustyna uprzedza nie tylko papieskie nauczanie Jana Pawła II, ale również rozwijany w teologii XXI wieku nurt „miłosiernej antropologii”. Człowiek w świetle Bożego miłosierdzia jawi się nie jako jednostka potępiona, lecz jako osoba już wcześniej uprzedzona przez łaskę, zdolna do odpowiedzi Bogu miłością (por. Rz 5, 20)²⁰.

Miłosierdzie według św. Faustyny posiada również wymiar wspólnotowy i społeczny. Praktyka uczynków miłosierdzia względem ciała

16 Por. Jan Paweł II, Orędzie na XI Światowy Dzień Młodzieży, <https://papiez.wiara.pl/doc/378817.Panie-do-kogoz-pojdziemy-Ty-masz-slowa-zycia-wiecznego-J-6-68> (20.01.2025).

17 Por. 1 J 4, 8; por. S. S. Smalley, 1, 2, 3 John, Nashville 1984, s. 240–241 (Word Biblical Commentary, 51).

18 Por. Łk 15, 20; por. J. Nolland, Luke 9:21–18:34, s. 767–791.

19 F. Kowalska, *Dzienniczek*, 163.

20 Por. J. D. G. Dunn, *Romans* 1–8, Nashville 1988, s. 298–300 (Word Biblical Commentary, 38 a).

i duszy²¹ współbrzmii z soborowym wezwaniem do odnowy chrześcijańskiego świadectwa w świecie: „Kościół [...] przez swoich członków powinien stawać się obecnością Chrystusa w świecie”²². Duchowość miłosierdzia obejmuje także perspektywę eschatologiczną. Wizje sądu i wieczności, choć nienacechowane lękiem, są wezwaniem do ufności w nieskończoną dobroć Boga: „Dusza, która ufa mojemu miłosierdziu, jest dla mnie największą pociechą”²³. Ten akcent koresponduje wyrażenie z soborowym przesunięciem punktu ciężkości od teologii strachu ku Dobrej Nowinie: „Wiara chrześcijańska uczy, że śmierć cielesna, od której człowiek byłby wolny, gdyby nie był zgrzeszył, zostanie przezwyciężona, gdy Wszechmogący i miłosierny Zbawca przywróci człowiekowi zbawienie z jego winy utracone”²⁴. Te słowa ojców soboru nawiązują do listów św. Pawła, szczególnie do Efezjan (2, 8)²⁵ i Tytusa (3, 5)²⁶. W kontekście globalnym przesłanie miłosierdzia nie ogranicza się jedynie do katolików, skierowane jest bowiem do wszystkich ludzi dobrej woli. Siostra Faustyna uprzedza niejako soborową wizję dialogu międzyreligijnego i ekumenicznego, zakładającą działanie Ducha Świętego także poza widzialnymi granicami Kościoła²⁷. W Dzienniczku znajdujemy wezwania do modlitwy za niewierzących oraz za „dusze, które nie znają Boga” (1507).

W świetle Dzienniczka możemy także odczytać wezwanie do reformy życia kapłańskiego i sakramentalnego w duchu zaufania i pokory. Święta Faustyna zapisuje: „kapłani mają [...] mówić duszom o tym wielkim i niezgłębionym miłosierdziu moim” (570). To odpowiada soborowemu wezwaniu do odnowy posługi słowa i sakramentu²⁸. W ten sposób

²¹ F. Kowalska, *Dzienniczek*, 742.

²² Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*, 43.

²³ Św. F. Kowalska, *Dzienniczek*, 1486.

²⁴ Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*, 18.

²⁵ Por. P. Mazurkiewicz, *Zbawienie z łaski przez wiarę. Komentarz do Ef 2, 1–10*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 20 (2007), s. 119–137.

²⁶ Por. S. Hareźga, *Pierwszy i Drugi List do Tymoteusza. List do Tytusa. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Częstochowa 2018, s. 416–418 (Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament, 14).

²⁷ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 16.

²⁸ Por. Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu presbiterów *Presbyterorum ordinis*, 4; 2 Kor 5, 20. Por. R. P. Martin, *2 Corinthians*, Nashville 1986, s. 316–317 (Word Biblical Commentary, 40).

św. Faustyna nie tylko antycypuje ducha Soboru, ale także proponuje konkretną realizację tej posługi w codzienności życia duchowego, liturgii, apostołatu i teologii.

2. Powszechne powołanie do świętości

Jednym z przełomowych momentów w nauczaniu Soboru Watykańskiego II było wyraźne sformułowanie tezy o powszechnym powołaniu do świętości, zawarte w konstytucji *Lumen gentium*. Kościół przypomina, że „wszyscy wierni, niezależnie od stanu czy zawodu, są powołani przez Pana, każdy na swój sposób, do doskonałej świętości, jaką ma Ojciec”²⁹. Nauczanie to stanowiło korektę wcześniejszego podejścia, które kładło nacisk na łączenie świętości głównie z kapłaństwem czy powołaniem zakonnym.

Z kolei św. Faustyna, jeszcze przed Vaticanum II, pisała: „Świętość nie polega na wielkich czynach, ale na wielkiej miłości” (Dzienniczek, 889). W ten sposób uprzedzała soborową ideę, że każdy ochrzczony może i powinien dążyć do świętości w codzienności życia. Jej doświadczenie duchowe ukazuje możliwość radykalnego zjednoczenia z Bogiem nie poprzez nadzwyczajne dzieła, lecz przez miłość i wierność nawet w małych sprawach³⁰.

Siostra Faustyna nieustannie podkreśla, że świętość jest dostępna dla każdego: zakonnicy, matki, robotnika, kapłana, dziecka, pod warunkiem spełniania woli Boga i zaufania Jego miłosierdziu. W Dzienniczku wielokrotnie powraca motyw codziennego ofiarowania się Bogu w modlitwie, cierpieniu i obowiązkach: „Matko słodka, złóż moją duszę z Jezusem, bo tylko wtenczas przetrwam wszystkie próby i doświadczenia, i tylko w złączeniu z Jezusem moje ofiarki będą miłe Bogu” (915), co odzwierciedla soborowe wezwanie do uświęcenia człowieka w świecie³¹. W tym duchu św. Faustyna pisze: „Prawdziwą wielkością duszy jest kochać Boga i upokarzać się w Jego obecności” (Dzienniczek, 1711).

²⁹ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 11; Sobór Watykański II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, 3.

³⁰ Por. Mt 25, 40. Por. A. Paciorek, *Ewangelia według świętego Mateusza. Rozdziały 14–28*, s. 414–417.

³¹ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*, 34.

Również chrystocentryzm duchowości św. Faustyny jest zgodny z soborowym ujęciem świętości jako zjednoczenia z Chrystusem przez sakramenty i życie łaski: „Pragnę stać się podobna do Ciebie, Jezus, żyjąc cicho i pokornie” (Dzienniczek, 529). To wyznanie nie jest tylko pobożnym westchnieniem, ale stanowi konsekwentny program życia, bliski współczesnym postawom duchowości komunii³².

Jej codzienne praktyki duchowe: uczestnictwo we Mszy Świętej, adoracja Najświętszego Sakramentu, rachunek sumienia, medytacja Pisma Świętego, są świadectwem powszechnie dostępnej drogi do świętości, która nie wymaga heroicznych czynów, lecz wytrwałej miłości i wierności. Dlatego nauczanie św. Faustyny stanowi wartość, zgodną z ideą soborowego *aggiornamento*, szczególnie istotną dla pogłębionej duchowości świeckich.

Głos siostry z Łagiewnik wpisuje się w aktualne nauczanie Kościoła, zwłaszcza papieża Franciszka, który w adhortacji *Gaudete et exsultate*³³ ukazuje świętość jako dostępny każdemu styl życia: „Nie trzeba być biskupem, księdzem, zakonnicą ani zakonnikiem, aby być świętym”. Święta Faustyna dała temu przesłaniu mistyczną formę i prorocką moc, uprzedzając niejako wypowiedź Soboru:

W rozmaitych rodzajach życia i powinnościach jedną świętość uprawiają wszyscy, którymi kieruje Duch Boży, a posłuszni głosowi Ojca i czcząc Boga Ojca w duchu i w prawdzie, podążają za Chrystusem ubogim, pokornym i dźwigającym krzyż, aby zasłużyć na uczestnictwo w Jego chwale³⁴.

3. Świeccy współuczestnikami misji Kościoła

Jednym z najdonioślejszych osiągnięć Soboru Watykańskiego II było podkreślenie godności i misji świeckich w Kościele. W dekrete *Apostolicam actuositatem* czytamy, że świeccy „uczestniczą w misji uświęcania,

³² Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, 06.01.2001, 43.

³³ Franciszek, Adhortacja apostolska *Gaudete et exsultate* o powołaniu do świętości w świecie współczesnym, 19.03.2018.

³⁴ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 41.

prorokowania i królowania Chrystusa”³⁵, a w *Lumen gentium*, że „laikat, z samego tytułu chrztu i bierzmowania, zobowiązany jest do apostołstwa”³⁶. Świeccy zostali wezwani do tego, aby poprzez swoje codzienne życie w świecie, w rodzinie, pracy i społeczeństwie, świadczyli o Chrystusie.

Święta Faustyna, mimo że była siostrą zakonną, miała głębokie poczucie powszechności misji chrześcijańskiej, która nie zna granic stanu, profesji ani miejsca w Kościele. W Dzienniczku wielokrotnie zapisuje słowa Jezusa, zachęcające wszystkich ludzi do szerzenia orędzia o miłosierdziu: „Każda dusza, która wierzy i ufa, powinna głosić miłosierdzie” (1577). Ta uniwersalna misja wyprzedza soborową ideę współodpowiedzialności wszystkich członków Kościoła za jego ewangelizacyjną działalność.

Duchowość św. Faustyny zawiera też głęboko świecki wymiar. Jej relacje z osobami z różnych stanów, modlitwy za świat, troska o grzeszników, zaangażowanie w cierpienie i radości innych – to wszystko ukazuje, że świętość i misja nie są ograniczone jedynie do kapłanów i zakonników. Święta Faustyna wskazuje, że każda osoba, bez względu na status, może być żywym narzędziem miłosierdzia w świecie. Jest to duchowa antycypacja pojęcia „duchowości świeckiej”, które po Soborze zyskało ogromne znaczenie w nauczaniu Kościoła³⁷.

Współczesna teologia podkreśla, że świadectwo świeckich nabiera szczególnego znaczenia w kontekście nowej ewangelizacji. Jan Paweł II, komentując misję św. Faustyny, zauważył, że „jej przesłanie [...] trafia do wszystkich: duchownych, zakonnych i świeckich”³⁸. Jej przykład ilustruje, że zaangażowanie apostołskie nie zależy od funkcji, lecz od wewnętrznej jedności z Chrystusem i wrażliwości na potrzeby świata.

W tym sensie św. Faustyna może być dziś inspiracją dla świeckich nie tyle poprzez naśladowanie jej zakonnej formy życia, ile poprzez duchową postawę ufności, miłości i gotowości do działania. Jak pisała: „Chcę się

35 Por. Sobór Watykański II, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*, 2.

36 Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 33.

37 Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, 30.12.1988, 17.

38 Jan Paweł II, Homilia podczas Mszy Świętej w Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach, 17.08.2002, w: Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie, dokumenty*, t. 7, red. K. Długosz, Kraków 2003, s. 142.

stać użyteczną dla całego Kościoła przez modlitwę i cierpienie” (Dzienniczek, 305). To modlitwa z wnętrza Kościoła, duchowość ukryta, ale głęboko eklezjalna i misyjna: „Kościół zgodnie z tym, czego uczy tradycja, pogłębia duchowo wiernych przez pobożne ćwiczenia duszy i ciała, przez pouczenia, modlitwy oraz uczynki pokuty i dzieła miłosierdzia”³⁹.

4. Liturgia jako tron miłosierdzia

Reforma liturgiczna i nowa sakramentologia Soboru Watykańskiego II znalazły wyraz przede wszystkim w konstytucji *Sacrosanctum Concilium*. Liturgia została określona jako „szczyt, do którego zmierza działalność Kościoła, i zarazem źródło, z którego wypływa cała jego moc”⁴⁰. Dokument ten podkreślił potrzebę czynnego uczestnictwa wiernych w celebracji liturgicznej oraz pogłębienia życia sakramentalnego w Kościele.

Święta Faustyna, choć nie mogła znać nauczania *Vaticanum II*, wyprzedzała jego idee. Jej głęboka duchowość eucharystyczna i umiłowanie spowiedzi ukazują, że intuicyjnie rozumiała znaczenie sakramentów jako miejsc uprzywilejowanego spotkania z miłosiernym Chrystusem. Pisała: „Eucharystia jest tronem miłosierdzia Bożego na ziemi” (Dzienniczek, 1485). To mistyczne odczucie sakramentalnej obecności Chrystusa zbiega się z soborowym wezwaniem do odnowy pobożności i liturgii. Siostra Faustyna wielokrotnie opisywała swoje doświadczenia eucharystyczne, podkreślając realną obecność Jezusa i swoje wewnętrzne zjednoczenie z Nim. Pisała: „Często podczas Mszy świętej czuję obecność Bożą, przenikającą mnie całkowicie” (Dzienniczek, 1826). Te przeżycia nie były zarezerwowane jedynie dla mistyków. W duchu Soboru stanowiły zaproszenie dla każdego wiernego do pełnego, świadomego i owocnego uczestnictwa w liturgii⁴¹.

Sobór, podobnie jak św. Faustyna, pojmował liturgię nie tylko jako zewnętrzny ryt, ale jako wewnętrzne wydarzenie zbawcze, w którym

³⁹ Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 105; por. Dz 1, 14. Por. K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 1: Ewangelie i Dzieje Apostolskie, Poznań 1999, s. 596–597.

⁴⁰ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 10.

⁴¹ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 11.

Bóg przychodzi z łaską, a człowiek odpowiada wiarą i miłością. Adoracje eucharystyczne, ofiarowania i akty dziękczynienia siostry Faustyny są duchową ilustracją soborowego ideału: liturgia jako szkoła świętości i przestrzeń uświęcenia całego człowieka. Warto zauważyć, że św. Faustyna traktowała liturgię jako wydarzenie wspólnotowe, modliła się nie tylko za siebie, ale za cały Kościół, za kapłanów, grzeszników, konających i dusze czyśćcowe. Jej modlitwa była aktem eklesjalnym, podobnie jak liturgia po reformie soborowej ma charakter wspólnotowy i paschalny.

Ostatecznie przesłanie św. Faustyny o sakramentach podkreśla ich centralność w życiu duchowym i duszpasterskim. To nie są jedynie dodatki do życia chrześcijańskiego, ale jego ośrodki miejsca, w których Bóg objawia swoją miłość i daje człowiekowi udział w tajemnicy zbawienia. Jej intuicje pozostają w pełnej harmonii z soborową wizją liturgii jako uprzywilejowanego miejsca spotkania człowieka z Bogiem.

5. Uniwersalizm miłosierdzia i duch ekumenizmu

Sobór Watykański II w dekrete *Unitatis redintegratio*, nadał nowy wymiar dążeniom do jedności chrześcijan. Wskazano, że „przywrócenie jedności jest jednym z głównych zadań świętego Soboru powszechnego”⁴². Kościół uznał, że Duch Święty działa również poza jego widzialnymi strukturami, co stanowiło otwarcie na ekumenizm i dialog międzyreligijny.

Święta Faustyna w swoim Dzienniczku wielokrotnie podkreślała, że miłosierdzie Boże obejmuje wszystkich ludzi, bez względu na ich wiarę, pochodzenie czy moralny stan: „Miłosierdzie Boże ogarnia cały świat” (1182). To przekonanie znajduje swoje odbicie w nauczaniu soborowym, które uznaje, że Bóg pragnie zbawienia wszystkich ludzi i działa również w tych, którzy nie znają Go jeszcze w sposób świadomy⁴³.

Święta siostra Faustyna modliła się za grzeszników, za niewierzących, za tych, którzy odrzucają Boga, z głęboką ufnością, że Boże miłosierdzie ich realnie dosięgnie. Pisała: „Modlę się za dusze, które Cię nie znają, Jezu” (Dzienniczek, 1507). Tego rodzaju modlitwa wstawieniowa

⁴² Por. Sobór Watykański II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, 1.

⁴³ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 16.

odpowiada duchowi Soboru, który zachęca do modlitwy o jedność chrześcijan oraz dialogu z innymi religiami⁴⁴.

Orędzie św. Faustyny, mimo że wyrosło w kontekście katolickiej pobożności Polski lat 30. XX wieku, zachowuje charakter uniwersalny. Jej wezwanie do zaufania Bożemu miłosierdziu nie jest ograniczone do granic Kościoła katolickiego, ale ma wymiar ekumeniczny i międzyreligijny. Przypomina, że wszyscy ludzie niezależnie od wyznania, są zaproszeni do otwartości na łaskę.

Jan Paweł II w encyklice *Ut unum sint* przypominał, że „dążenie do jedności chrześcijan nie jest czymś fakultatywnym, lecz świętym obowiązkiem”⁴⁵. Podobnie św. Faustyna nie ogranicza się w swej wizji Kościoła do jednego narodu czy tradycji, ale widzi go jako wspólnotę ludzkości, otwartą na zbawcze działanie Boga.

Współczesne odczytanie *Dzienniczka* w duchu ekumenicznym może stanowić głęboką inspirację do szerszego dialogu – nie tyle poprzez polemikę, ile poprzez wspólne świadectwo wiary w Boga miłosiernego. Jej przesłanie wpisuje się w soborowy model Kościoła otwartego na dialog – nieodrzucającego, ale wychodzącego ku innym w duchu szacunku, pokory i nadziei.

Wnioski

Analiza teologiczna i biblijna *Dzienniczka* św. Faustyny Kowalskiej, w zestawieniu z nauczaniem Soboru Watykańskiego II, ukazuje, że ta polska mistyczka XX wieku nie tylko intuicyjnie antycypowała główne idee soborowe, lecz także wyraziła je w sposób głęboko duchowy i profetyczny.

Jej przesłanie o Bożym miłosierdziu, powszechnym powołaniu do świętości, duchowości eucharystycznej, roli świeckich w Kościele oraz wymiarze ekumenicznym, pozostaje w pełnej zgodności z kluczowymi dokumentami soborowymi: *Lumen gentium*, *Gaudium et spes*, *Sacrosanctum concilium*, *Apostolicam actuositatem*, *Nostra aetate*, *Presbyterorum ordinis*, *Unitatis redintegratio*.

⁴⁴ Por. Sobór Watykański II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, 23.

⁴⁵ Jan Paweł II, Encyklika *Ut unum sint* o zaangażowaniu Kościoła katolickiego w dzieło ekumenizmu, 25.05.1995, 20.

Dzienniczek można więc głębiej odczytywać jako duchową zapowiedź Soboru. Brzmi w nim głos mistyczki i kobiety, która w prostocie języka objawień przekazuje złożone intuicje teologiczne, uprzedzające soborową odnowę. Teksty takie jak: „Miłosierdzie przewyższa sprawiedliwość” (Dzienniczek, 699)⁴⁶ czy „Świętość nie polega na wielkich czynach, ale na wielkiej miłości” (Dzienniczek, 889)⁴⁷ ukazują związek doświadczenia mistycznego z przesłaniem biblijnym i są formą żywej egzegezy miłosierdzia.

Święta Faustyna przypomina, że wszelka odnowa Kościoła musi rozpoczynać się od wewnętrznego nawrócenia: od modlitwy, pokory i ufności wobec Boga. Jej przykład kobiety prostej, ale głęboko zjednoczonej z Bogiem, pozostaje w pełni aktualny wobec współczesnych wyzwań Kościoła, który pragnie głosić Ewangelię światu zranionemu przez indywidualizm, sekularyzm i obojętność religijną (por. Mt 9, 13; Łk 6, 36).

Teologiczne powiązania między Dzienniczkiem a Pismem Świętym są liczne i wymagają pogłębionego opracowania. Modlitwa za cały świat⁴⁸, wezwanie do apostołatu świeckich⁴⁹, umiławanie Eucharystii⁵⁰ czy uniwersalna wizja miłosierdzia⁵¹, to przykłady, w których doświadczenie Świętej splata się z Objawieniem i daje impuls do jego aktualizacji.

Dzienniczek domaga się dziś dalszej interpretacji nie tylko jako tekstu pobożnościowego, ale również jako inspiracji dla współczesnej teologii pastoralnej i duchowości Kościoła. Może on stać się źródłem istotnego odczytania soborowej tożsamości w kluczu miłosierdzia – nie tylko jako jednej z cnót, lecz jako podstawowej hermeneutyki życia chrześcijańskiego XXI wieku⁵².

46 Por. M. Rosik, *Tak Bóg umiłował świat... Refleksja nad J 3, 16*, „Zeszyty Naukowe Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu” 11 (2003), s. 41–54. Por. W. Chrostowski, *Miłosierdzie miłosierdzia dostąpić. Egzegeza Mt 5, 7*, „Verbum Vitae” 4 (2003), s. 109–121. Por. R. S. Zdziarstek, *Miłosierdzie i łaska w Ef 2, 49*, „Teologia Praktyczna” 4 (2004), s. 73–87.

47 Por. 1 Kor 13, 3; Mt 22, 37–39.

48 F. Kowalska, *Dzienniczek*, 1182; por. 1 Tm 2, 4; Ap 7, 9.

49 F. Kowalska, *Dzienniczek*, 1577; por. Mt 28, 19; Rz 10, 14.

50 F. Kowalska, *Dzienniczek*, 1485; por. J 6, 51–58. Por. J. Grześkowiak, *Jezus chleb życia. Medytacja nad J 6, 51–70*, „Życie Duchowe” 41 (2005), s. 18–31.

51 F. Kowalska, *Dzienniczek*, 300; por. Ps 136; Iz 55, 7.

52 Por. J 13, 34; 1 J 4, 8–11.

Bibliografia

- Biblia Tysiąclecia. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Poznań 2000.
- Chrostowski W., Błogosławieni ubodzy w duchu. Wprowadzenie do lektury Mt 5, 3, „*Verbum Vitae*” 6 (2004), s. 51–68.
- Chrostowski W., Miłosierni miłosierdzia dostąpią. Egzegeza Mt 5, 7, „*Verbum Vitae*” 4 (2003), s. 109–121.
- Dunn J. D. G., *Romans* 1–8, Nashville 1988 (Word Biblical Commentary, 38a).
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Gaudete et exsultate* o powołaniu do świętości w świecie współczesnym, 19.03.2018.
- Grześkowiak J., Jezus chleb życia. Medytacja nad J 6, 51–70, „*Życie Duchowe*” 41 (2005), s. 18–31.
- Hareźga S., Listy pasterskie. Pierwszy i Drugi List do Tymoteusza. List do Tytusa. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz, Częstochowa 2018, s. 416–418 (Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament, 14).
- Hawthorne G. F., Martin R. P., *Philippians*, Nashville 2004 (Word Biblical Commentary, 43).
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, 30.12.1988.
- Jan Paweł II, Encyklika *Dives in misericordia*, 30.11.1980.
- Jan Paweł II, Encyklika *Ut unum sint* o zaangażowaniu Kościoła katolickiego w dzieło ekumenizmu, 25.05.1995.
- Jan Paweł II, Homilia podczas Mszy Świętej w Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach, 17.08.2002, w: Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie, dokumenty*, t. 7, red. K. Długosz, Kraków 2003.
- Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, 06.01.2001.
- Jan XXIII, *Gaudet Mater Ecclesiae*, 11.10.1962, https://www.vatican.va/content/john-xxiii/it/speeches/1962/documents/hf_j-xxiii_spe_19621011_opening-council.html (20.01.2025).
- Kowalska F., *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej*, Kraków 2020.
- Machniak J., *Mistyczka z Krakowa. Teologia doświadczenia św. Faustyny*, „*Studia Nauk Teologicznych PAN*” 14 (2019), s. 33–52.
- Martin R. P., *2 Corinthians*, Nashville 1986 (Word Biblical Commentary, 40).
- Mazurkiewicz P., Zbawienie z łaski przez wiarę. Komentarz do Ef 2, 1–10, „*Warszawskie Studia Teologiczne*” 20 (2007), s. 119–137.
- Nolland J., *Luke* 9:21–18:34, Dallas 1993 (Word Biblical Commentary, 35 B).

- Paciorek A., *Ewangelia według świętego Mateusza. Rozdziały 14–28. Wstęp przekład z oryginału komentarz*, Częstochowa 2017 (Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament, I/2).
- Romaniuk K., Jankowski A., Stachowiak L., *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 1: *Ewangelie i Dzieje Apostolskie*, Poznań 1999.
- Rosik M., *Ja jestem chlebem żywym. Egzegeza J 6, 51–58*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 12 (2004), s. 77–89.
- Rosik M., *Tak Bóg umiłował świat... Refleksja nad J 3, 16*, „Zeszyty Naukowe Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu” 11 (2003), s. 41–54.
- Smalley S. S., 1, 2, 3 John, Nashville 1984 (Word Biblical Commentary, 51).
- Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002.
- W blasku Bożego Miłosierdzia. Św. Siostra Faustyna Kowalska*, red. E. Siepak, Kraków 2018.
- Witko A., *Święta Faustyna i miłosierdzie Boże*, Kraków 2020.
- Zdziarstek R. S., *Miłosierdzie i łaska w Ef 2, 49*, „Teologia Praktyczna” 4 (2004), s. 73–87.